

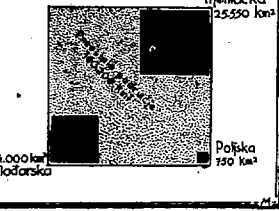
MALE VESTI

ČEHOSLOVAČKA SLOBODNA ZONA

DROBIŽ

Opseg USTUPLJENIH PODRUČJA

koje je Čehoslovačka nakon odluke u Münchenu ustupila, u usporedbi sa sveukupnom plohom Čehoslovačke...



TRGOVINA I POLITIKA

Trgovачki pregovori između Italije i Sovjetske Rusije, koji se vode već nekoliko mjeseci, bit će završeni, prema izjavama upućenih krugova, za deset dana...

Moderna bazen

Ob poluku sta se napajala volk in jagnje. Nenadoma volk pokaže zoba in zarohiti: »Kaj mi laiti voda, za kazen le požerim!«

Fiame na Sušaku

Primorske novine na Sušaku donose 8 o. mj. i vijesti o kretanju parobroda, pa na jednom mjestu vele: »Sa prelovom maunama na parobrodu u Fiumi postoje još i id.

IZ LONDONA

poročio da je Anglija prepovedala izvoz šimpanzov i drugih primata za pomlađanje vojnih političara. Zatražio se, da se ta prepoved na zavezničkoj Franciji ne ba našala.

U njemačkoj ambasadi u Parizu teško je ranio sa 2 revolverska metka 17-godišnji poljski Židov emigrant Herschel Feibel Grinspan trećeg tajnika poslanstva von Ratha... Na preslušavanju je izjavio da je na taj način lio osvetiti progonojene Židove u Njemačkoj.

Koliko ima Židova u Italiji? U Italiji živi preko 12.000 Židovskih obitelji. Od toga broja 3522 obitelji, kao zaslužne za Italiju, bit će prema posljednjim vijestima, poštenje primjene odluka, koje je nedavno stvorilo fašističko vijeće.

Podkarpatska Ukrajina zval će se sadašnja Podkarpatska Rusija po odluci autonomne vlade u toj pokrajini.

1800 talijanskih obitelji sa 20.000 članova stiglo je u Libiju, gdje će biti kolonizirani. Ujedno je Libija proglašena dijelom Italije i prestala je biti kolonija.

Mrtvi u talijanskoj istočnoj Africi. Ukupan broj talijanskih vojnika umrlih u talijanskoj istočnoj Africi od 1. siječnja 1935. do 31. listopada ove godine iznosi prema objavljenoj statistici 4637 osoba. U istom vremenu preminule je 2177 radnika a 11 radnika je nestale od ukupno 60.000 koliko ih se tamo nalazi.

Godišnjica antikomunističkog pakta dalja je povod: talijanskoj štampi, da istakne kako je taj pakt najsigurnija garancija mira.

Njemački univerzitet u Pragu, osnovan u XIV. vijeku, bit će sa svim ostalim njemačkim školama prenesen u Sudetsko područje.

General Bernasconi, zapovjednik talijanske avijacije u Španiji izjavio je da su talijanski avijaci od 24. jula do 4. novembra poduzeli u Španiji 500 letova i oborili 81 avion španjolske vlade.

Talijanski putnički ured u Beogradu. Poslije Njemca, sada su i Talijani odlučili da u Beogradu otvore posebni svoj putnički ured. Svečano otvorenje ureda obavit će se u drugoj polovici ovoga mjeseca.

Sporazum između Engleske i Italije ratificiran je u engleskom parlamentu. I Gornji dom ga je primio.

Nošenje njemačke značke s kukastim križem u Slovačkoj dozvolila je slovačka vlada.

U TRŠČANSKOJ LUCI

Jugoslavenski Lloyd donosi: Čehoslovački savez izvoznika dobio je ovih dana iz Trsta vijest, da mierodavni talijanski krugovi imaju veliki interes za užu zvezu čehoslovačke industrije i agrarne produkcije sa tršćanskom lukom.

Ovom prilikom se upozorilo i na veliko značenje talijanskog imperija, koji bi obzirom na njegove afričke kolonije mogao postati veoma povoljno područje za plasiranje čehoslovačkih proizvoda.

SISTEM NAGRAD

Ljubljansko Jutro poroča: Pred kratkim smo objavili nekaž citatov iz zanimivega članka o šolskim in drugih razmerah v Juljski Krajini, ki ga je objavil »Popolo di Trieste«.

Štističnih praznikov. Tako jih je bilo tudi letos ob 16 letnici fašistične vlade razdeljenih več vrst. Največjo pozornost so vedmovno zbudile nagrade, ki jih je ob tej priliki zbudila šolska družba »Dante Alighieri« šolskim otrokom v gorški pokrajini, ki so dosegli v italijanskih najboljših uspehe.

Glasovanje za župnika

Vrh kod Buzeta, nov. 1938. — Pred nekoliko vremena održani su izbori za župnika u našoj župi. Glasovalo se za današnjega župnika Žugana ili protiv njega. Medjutim ti izbori su potpuno podbacili, jer se skoro sav narod, a naša župa broji 1.500 duša, ustegao od glasovanja.

DOLGOVI OBČIN

Gorica, nov. 1938. — Pred kratkim je občina Dobrovo najela 50.000 lir posojila pri gorjski mestni hranilnici. Rok za plačilo prvoga amortizacijskoga obroka je to dni zapadel, a občina svoje obveznosti ni mogla izpolniti.

Požar v Barkovljah

Trst, nov. 1938. — V Barkovljah je nenaden požar skoro uničil znano tvornico voskov Zibel. Da niso prišli ograđeni hitro po izbruhu požara, bi gotovo cela tovarna postala plen plamenov. Vest se je takoj raznesla po mestu, tako da su ljudi oblegali tramvaje ki peljejo v Barkovlje.

Osudjen krivi svjedok

Vrh kod Buzeta, nov. 1938. — Sud u Buzetu osudio je na tri mjeseca zatvora Kajina Antuna. On je osuđen radi toga što je krivo svjedočio lanišeg godine protiv Rafaelca i Dobrolovića iz Ukohića na procesu u Rimu.

Smrtna nesreća

Zgonik na Krasu nov. 1938. — Na cesti blizu Zgonika na Krasu se je pripetila nesreća s motornim koleom, ki je zahtevala človeško žrtve. Mehanik Franc Svara z Nabrežine se je vračal s svojo zaročenkom, 18 letno Jolando Trampuš iz Barkovelj, z izleta v Trst.

Požar v Pluznah

Velik požar je uničil v noći med 29 in 30 oktobrom v Pluznah poslopje Josipa Kravanja, ki je dobro znan vsem turistom kot oskrbnik planinskih kočar na Kravinu, ki nosi ime Ruzgero Tineu Fauru. Požar, vse notranje opreme su mu zgorieli vsi poljedeljski predelki.

JUGOSLOVENSKE MANJINE U INOZEMSTVU

Zagrebački »Obzor« donosi ovaj dio pregovora iz knjige »Jugoslavenske manjine u inozemstvu« od dr. L. Trnjegorskoga:

U Stuttgartu postoji naročiti »Institut za Njemce u inozemstvu«, koji vodi ločnu evidenciju Njemaca na strani njihovog političkog i kulturnog života. Institut ima podatke čak o pojedinim važnim ličnostima među Njemcima u inozemstvu.

svojoj akciji za širenje germanstva u jugoistočnom dijelu Evrope. Njemačka nacionalsocijalistička radnička stranka ima posebnu organizaciju za Njemce u inozemstvu. U ministarstvu vanjskih poslova postoji mjesto državnog tajnika, koji se brine o Njemcima na strani i koji ima pravo da prisustvuje sjednicama vlade.

Talijansko društvo »Dante Alighieri« radi već 50 godina među Talijanima u inozemstvu. Talijani su u predratno doba u Juljskoj Krajini podržavali društvo »Legia Nazionale«, na čije mjesto je poslije osvajanja Juljske Krajine stupilo društvo »Italia Redenta« sa zadatkom, da širi talijanski jezik među slovenskim stanovništvom.

— Gorica. — Ob prilici 20-letnici zmag nad avstro-ogrsko armado so se vršile v mestu in ostali deželi velike svečanosti in proslave.

— Gorica. — Svetogorska Kraljica, mesečnik svetogorskega svetišča je izšel. V novembrski številki je uvodnik posvečen Kraljici vernih duš. Sledi mu zanimiv življenjepis Antona Černeta iz Tomaja, ki je veliko pomagal pri ustanovitvi tomaske Gospodinske Šole. Poročen je bil z nekakinjo velikoga našega vladike Mahničca.

— Gorica. — Pred dnevi je bilo izvršenih spet nekaj sprememb pri vodstvih krajevnih fašističnih organizacij na Gorškem. Tako so bili imenovani za nove tajnike teh organizacij Tullio Panzeri v Črničah, Severino Salvini v Opatjem selu in Alfredo Bombi v Trnovem.

— Pula. — V Pulo sta bila prepeljana iz Marčič Peter Jurčić in Anton Jurinčić. Povedala sta, da so ju neznanci obotali s kamenjem.

— Prvačina. — V hiši Bernarda Šuligoja je nastal požar. Pri gašenju je postestnik dobil huđe opekline.

— Pula. — Agostini Giuseppe iz Breña (Brešja) nastanjen u Labinu kao radnik osuđen je na 7 mjeseci zatvora i 100 lira glode zato što je kralo kokoši.

— Rijeka. — Peculić Anton, radnik u luci raijen je lakše prigodom prenosa nekih bačava.

— Ribemberg. — 31-letna Marija Michelčevića je padla v vodnjak in utonula.

— Ribemberk. — Umri je Anton Možina, star 30 let, uradnik na županstvu. Započala ženo in dva nedorasta otroka. Sožalje!

— Sao Paulo (Brazilija). — V Sao Paulo je dne 19. septembra t. l. za vedno zatvoren 6-š Franc Arčon, doma iz Reč pri Gorici, star 59 let. Naslednji dan so ga ob veliki udeležbi sovaščanov in drugih rojakov pokopali na tankajšnjem pokopališču.

Pokojnik zapušta u Sao Paulu sonrogo Pecco, sina Oskarija in Vinka, čerko Valeriejo, sinahj Pecco in Katarino in štiri vnuke, v Ilirski Bistrici pa žalujočega brata Jakoba in svakinjo Marijo. Naj mu bo lakha tuja zemlja!

— Stanjfel. — Na trgu so postavili velik drog za zastavo.

— Trst. — V Trstu sta se poročila gđ. Tončka Bidovec in privatni nameščenec g. Emil Colja. Dasi v zamudi objavljavamo to veselo vest, se iskreno pridružujemo s svojimi čestitkami njenim nešetnim znancom.

— Trst. — Pred sudišćem je bil oprošćen zaradi pomanjkanja dokazov Cvetko Žbogar zaradi kraje koleasa Josipa Zadnika.

— Trst. — Oblastem je bila javljena mekarcia Lavrić Marija iz Doline zrađi slabega mleka.

— Trst. — Na pomolu Audace so našli nezavesnoga 60-letnoga Andreja Kastelica z velikog rano na glavi. Ba je imo počeno lojanbo.

— Trst. — Pri tekmah fašistične mladine u Rimu je mladina tržaške pokrajinske zveze v drugi skupini odnesla zmagu in si priborila srebrni ščit, ki ga je kot prvodaro poklonil načelnik vlade Mussolini.

— Trst. — Za proslavo 20-letnice zmag so odkrili spomenike padlim fašistom, padlim v Africi in u Španiji.

— Trst. — Osel je ugriznil 14-letnoga Oskarija Krčmarja. Ugriz je bil tako huđ, da se bo moral zdraviti 20 dni.

— Trst. — S strelke visokte 2 m je padla 5-letna Danila Mikovič. Ranila se je na čelu precej nevarno.

— Trst. — V tovarni voskov in liščil v Barkovljah je nastal požar, ki je uničil celo skladišće. Škoda je 250.000 lir. Mislio, da je no predi zločin.

KOMISAR U KMETSKE POSOJILNICE U GROZJANU

Italijanski uradni list od 24. oktobra t. l. je objavil dekret načelnika vlade, s katerim se razpušća upravni odbor Kmetске posojilnice u Grozjanu. Za komisarija je bil imenovan neki Guido Bersi, v nadzorni odbor pa so bili imenovani: Francesco Baccostier, Ezio Calcina in Francesco Batista.

LIBIJA

V italijanski kolonijalni politiki se je pretekli mesec zgodil pomemben dogodek, ki je seveda v množici drugih izgubil in je bil le tu pa tam mimogrede omenjen. Vendar pa bi ga sicer ne prešli tako enostavno in lahko, če ne bi bil naš pogled uprj izolacijsko na toliko strani, kjer se odigravajo naglo važne zunanje spremembe, dotični gre v tem slučaju le za več ali manj formalni sklep. Veliki fašistični svet je namreč 25. okt. na svojem zasidanju sklenil, da bodo odtlej štiri pokrajine Libije; doseganje italijanske kolonije, tvorile del narodnega, božje rečeno, državnega ozemlja. S tem sklepom bodo tvorile torej nove libijske pokrajine del italijanske države in ne več samo podrejeno kolonijalno ozemlje.

Italija drži Libijo več ali manj od 1. 1911 v svojih rokah, seveda je bila njena prvotna posesti bolj teoretična, kot pa dejanska, saj so se kasneje in to tudi po vojni sledile vojaške ekspedicije v Libijo, ki so končno na ozemlje štiri pokrajine Libije; doseganje kolonijalnega, kot ga uporabljajo za akcionitve kolonijalnih narodov Angličani (otok Palestina, Indija...), pokorili so zaupni ljudstva tako, da so danes njeni državnici zvesti. Pri tem se Italija na različnih velikih žrtvah, tako materijalnih kot človeških, kajti zavedala se je vnaprej, da bo novo ozemlje služilo kar najbolj njenim bodočim načrtom in njeni politiki, ki si jo je začrtala, zlasti z ozirom na svojo vlogo v Sredozemskem morju.

Ko si je Italija uridila vlast v novi koloniji, je pričela s delom. Za vladajoči režim pomant številno in naglo rastoče prebivalstvo Italije problem, ki išče rešitve, slasti od časa, ko je ponehala izseljevanje, v preseljevanju v nove kolonije. Pri tem je seveda računljivo, da je v preseljevanje v pušto in neobdelane kolonije mnogo manjše, kot pa bilo preje n. pr. v Ameriko. Pri tem tudi napori vlade ne pomagajo preveč. Tako štejeemo danes po različnih oblasti nad Libijo v njej le okoli 140.000 Italijanov. Stevilo bo seveda naraščalo, če bo napredovalo kulturevanje dežele, kar je tudi druga želja vladajočih, ki nečrjo samo pušto kolonije, ampak želje izvesti iz nje čim več koristni, glasilni rudnih in slatinskih. Kako je v tem oziru s Libijo se ne ve, dotični je stanje v Aberniji zelo ugodno. Vsekakor je pri tem značilno mnenje italijanskega časnika, ki je premetoval gospodarskih koristi libijskega ozemlja za Italijo in ki je prišel do zaključka, da je ta dežela »grobniča italijanskega dela in prihrankova. Seveda je ta list tu povdarjal le gospodarsko stran, dotični ga je razmotrivanje političnega značaja in vpliva dovedo do popolnoma drugačnega zaključka. Brez dvoma je tudi v tem ves povdarek vedno italijanske politike, ki za njej glase državo v tem slučaju tudi mnogo dobrobiti narodnosti, ki se zaveda, da bodo te žrtve končno, če se bo šlo po poti, ki je začrtana, le prinesle koristi, ki jih danes vidimo.

Nameni, ki jih italijanska vlada goji danes, ko je proglasila štiri libijske pokrajine za del države so jasno začrtani v besedah lista »Giorne d'Italia«, kjer piše Gayda, da »fašizem zre na svoje sedanje in bodoče pravice v Afriki. Naraščajoče narodno gibanje mora naraščati tudi v svoji zunanji politiki in v svojih zahtevah. Pri tej izjavi je treba upoštevati dejstvo, da ima Italija od vseh evropskih velikih narodov kolonij in da je te pridobila v velikih desettletjih, bolj ali manj uspešno. Njeni napori, da se tudi tu pridruži ostalim, so torej razumljivi, tembolj danes, ko takozvane demokratične kolonijalne velistele kovanje vlade sapa od iznenadenj. Tako je sedaj postala Italija v Libiji meja Tunisa, v katero živi 80-90.000 Italijanov, ki bodo tam lahko prevzeli hlenilno vlogo in tako eni velisteli spet zagodli monokovsko koracnico.

»Sedanje in bodoče pravice Italije, po načinu kol so ga ustvarile države, oziroma velistele, ki si laste pečet demokracije, ki je pa s kolonijami, že samo s tem, v popolnino nasprotju, so torej v tem slučaju jasne. Vsi njeni napori, da stro nasprotinika v Španiji, oblast na Majorko v Sredozemskem morju danes in ustvarjenju »svoje obale furta, naj bi Italiji, kol velisteli na Sredozemskem morju, zagotovila mesto kot ji gre.

Zadnji dogodek s proglavitvijo Libije za del države ima torej svoj glavni in največji povdarek v težnosti ravno na tem zunanjem momentu. Seveda bo spredno s tem naraščalo tudi naseljevanje v novih pokrajinah, zlasti v rodovitnejših predelih, odkotter so donatim izginitli. Naseljevanje se vrst ob podpori države, ki je lani pripeljala v Libijo 1.250 družin, letos 1.800 in kmalu jim bo sledilo še okoli 1.000. Zgleda, da je tudi v tem oziru napravljen našt, ki ga bo vedno izvajal. Novi priseljenci s družinami bodo stvorili namreč trino podlago bodoče oblasti na novih ozemljih, ki bo sestavila ovisna še od fašističnih, morđa nepredvidljivih, naravnih okoliščin. Po načrtu naj bi torej Libijo ne bila več grobnica dela in prihrankov, ampak podlaga za novo pot k moči in oblasti. Poleg dogodkov po Monakovem je to vsekakor zelo važno dejstvo, zlasti če radij posledice, ki jih bo lahko imelo v bližnji ali daljnji bodočih dneh.

Po poročilih o nemških utrdbah na francoski meji, ki jih prinašajo nemški listi, bi morala biti bodoča vojna prijetnejša kakor počitek v kakem letovišču. Saj so utrbe udobnejše od najmodernejšega hotela. Vprašanje je seveda, kako se bo navadni vojak mogel navaditi na tako »udobje«.

Povečana Madžarska imat će sada preko 10 milijuna stanovnika na 100 hiljada km².

PETNAEST PREVRATNIH DANA U PULI

Narodno vijeće — Preuzimanje austro-ugarske flote — Propast „Viribus Unitis“ — Dolazak talijanske vojske

(NASTAVAK SA I. STRANE)

i delegacijama, naročito radničkim. Većinom se radilo o materijalnim pitanjima: o potporama za izbjeglice, o potporama za obitelji vojnika itd. Ljudi su bili sa mnom vrlo zadovoljni, jer sam im sve obećavao, sve što su htjeli, ta i onako sam znao, da sve to ne može dugo da traje. Nudio sam ih cigareta, i tako smo bili obično svi zadovoljni — i ja i oni.

31. oktobra se je u gradu sve to više širila nervoznost. Uvjerjenje, da to neizvjesno stanje ne može dugo da traje, uzurjavalo je narod u očekivanju budućih događaja. Vijesti sa fronta bile su najpovoljnije. U arsenalu i na brodovima su se stvarali sovjeti mornara i radnika. Više nisu komandirali na brodovima samo oficiri, nego s njima i sovjeti. Osim toga je svako naređenje moralo da bude odobreno sa strane sovjeta. Ista stvar bila je i u arsenalu. Sjećam se, kako je došla k meni i jedna deputacija, koja je tražila, da se arsenal izruči radnicima, da oni rade na svoju korist. Jedini još su bili Jugosloveni i Česi, koji su se na brodovima držali reda i rada i obavljali službu za svu drugu pomoć. Bilo je i komičnih scena. Tako je — čini mi se u nekom špitalu — bio mladi liječnik, kojem je došao izaslanik nekog sovjeta, da preuzme njegov posao. Bio je to prosti mornar, krupan i stasav, a ruke mu kao lopate. O medicini imao je toliko pojma koliko ja o lepidopterologiji ili krava o palimpsestima. Dovezao se kojčijom i bio tolatno pijan. Potjerao je liječnika i instalirao se tamo među njegovim retortama i instrumentima, obukao liječnički haljaket i slatko zaspa.

Uveče obdržala se u Krmpotičevoj kući sjednica. Položaj je bio čualan, u gradu sve manje životnih namirnica, od vani nikakve pomoći. Svaka je općina držala svoje.

Na željeznicama bi bili pokrali i vagone, a kamoli ne živčne namirnice. A kad nema hrane, kako je moguće držati red u gradu? Nekj posebni sovjetj nekakve neograničene slobode, gdje očajev prestaje biti čovječkom te se predaje svojim zvjerskim instinktima, počeo je da polaganoo ubivaćua luide. Počaljalj smo bili doduše stráže, a poslije osam sati uveče nitko više nije smio da bude na ulicama, ako nije imao posebnu dozvolu od vojničkoga komesarsa. Ali svejedno nitj po danu nije bilo više sigurno.

Dolazilo bi neprestano do napadaja. Ja sam imao kao svoju stražu, koja me je povsuda pratila, nekoga Vlašića, Srbina iz Banata, koji je bio meni dodjeljen. On je

tri dana i tri noći sa mnom plandovao oko lo po gradu, od jednog ureda do drugog, od jedne sjeđnice do druge, a kad bila je bio imao koju sjeđnicu, on bi me čekao na vratima, oboružan od pete do glave. Komesar za prehranu je na onoj sjeđnici izjavio, da ima vrlo malo živeća, možda samo za 10 do 15 dana. Iza duge diskusije propao sam sa svojim predlogom, kojem je bio pristupio i Janko Vuković Podkarnelski, koji je baš u onoj noći bio imenovan komandantom broda »Viribus Unitis«. Moj je predlog bio, da se odmah izvjesti Antanta o događajima, izjavi naša solidarnost s njome i da se ona kao saveznička sila pozove, da privremeno, do definitivne odluke mirovne konferencije, okupira ove krajeve. Prodro je protivni predlog, da se preko toga ide i čeka na zgodniji moment. Ja sam nato dao demisiiju i istupio iz odbora. Bilo je već dva sata poslije ponoći, na »Piazza Carli« susreo sam dra Staniča, prof. Bonmasara i inž. Pedrotija, kojima sam saopćio svoj istup. Ovaj fakat, objavljen drugi dan po novinama, izazvao je veliko začuđenje i još veću bojazan.

Dan 1. novembra dao je meni posvemá pravu Kanio sam baš da legnem, bilo je to oko 6 sati jutru,

kad najedamput velika detonacija. »Viribus Unitis«, mliran od Paoluccia i Rossetta, koji su po noći s posebnim aparatom svog izuma doplovili do njega, potonuo. S njime je potonulo 600 mornara i sam komandant Janko Vuković, koga smo hili onu istu noć imenovali i koji je sam tri sata prije potonuća nastupio svolu dužnost.

Paolucci i Rossetti predvedeni pred posebnu komisiju, izjavili su, da im ništa nije bilo poznato o prevaru u Puli.

U 11 sati istog dana nastala je nova panika, kakvu sam vrlo rijetko doživljeli u Puli. Bio sam baš na prozoru kuće kad vidim, kako sve trči i viče: »Valltelunga gorje! Valltelunga je velika barutana u neposrednoj blizini Pule, a bilo je u njoj toliko baruta, koliko je dostafno, da se jednom eksplozijom cijeli grad poruši. Gođine 1915. imali smo eksploziju jednoga samoga magazina, ali onda nije ostala skoro nijedna kuća neoštećena). U tren oka bile su sve ulice prazne. U kući također nije bilo nikoga, sve je pobjeglo. Ostao sam sâm. Kuću nisam htio da ostavim, nego, čekajući smrt, čitao sam »Les contes drolatiques« od Balzaca. Prošle dvije i tri ure, eksplozije nerna. Poslije pobje su se svi polaganoo vraćali. Atentat se nije bio posrećio.

Ovi su događajli ponukali druge, da još

onaj isti dan u popodnevnim urama pošaljü radiogram Antanti u Pariz. Oko 6 sati bila je skupna sjednica, na kojoj je baš radi toga došlo do burnih prizora između italijanskog komitea i Narodnog Vijeća. Svakako pogreška Narodnog Vijeća bila je u tome što nije odmah izvjestilo Antantu o događajima. To je inače samo Narodno Vijeće moglo da učini, pošto se je sav vojnički aparat nalazio u njegovim rukama, pa i radio-stanice.

Medjutim je sam fakat, da je bila već odaslana depeša, pa makar i malo prekasno, prilično smirio duhove. Od mene se tražilo, da preuzemem opet svoje funkcije, pa sam se za svoju nesreću pokorio tom zahtjevu.

Osijećao sam sve više i više, kako se uzrujana rulja pripravlja na izgredne. Vojnici su bili otvorili zatvore i ispuštili sv uapsernike, među njima i teške zločince, ubojice i tatove, koji su medjutim slobodno plandovali po gradu.

Uveče smo poslali depešu admiralu Thaonu de Revelu, tražeći od njega odgovor.

Stigao je odgovor, nek se 2 nadjemo s torpiljarkom, usred Jadranskog mora između Pule i Venecije.

Dne 2 rano otišli smo trojica: kapetan Milinković, dr. Krmpotić i ja. Na određenom mjestu našli smo italijansku torpiljarku, a na njoj pukovnik Alessandro Ciano, oficir u generalnom štabu Thaona de Revela. Pokazali smo svoje punomoći i srdačno se pozdravili. Pukovnik Ciano nije još ništa znao o prevaru u Puli. Sastavili smo protokol, jedan je pisao oñ, drugi ja, kojim smo utanačili lokalno primirje. Tražili smo i slobodu kretanja na moru. ali je ostalo in suspensio.

Vrativši se opet u Pulu, našli smo brzojav potpisan od Housea, Lloyd Georgea, Orlanda i Poincaréa. Bio je to poziv: da se ratno brodovlje otpremi na otok Krk. Stvar je bila neizvedljiva, jer više nije bilo toliko mornara po brodovima, da bi se moglo manevrisati. Svi Nijemci i Madžari su se pripravljali na odlazak, a jedan dio je bio već i otišao, a telnička je služba bila sva u njihovim rukama. Radi toga je otišla samo jedna torpiljarka s delegacijom, a ja sam se lijepo svalio u krevet da se naspavam na obadva uha.

Dne 5. novembra su italijanske trupe bile pred Pulom. Admiral Umberto Cagni najavio je svoj dolazak sa strane mora. Došao je sa šalupom.

Pjesnik Sem Benelli je prvi skočio na kopno i taknuo zemlju Istre. Za njim Cagni i njegov štab. U istoj dvorani, gdje smo 6 dana prije svrgnuti austrijske oficire, okolo istog stola sjedili su sada italijanski oficiri. S naše strane bio je admiral Koch, dr. Krmpotić i ja. Došlo je samo do nekog incidenta, o kojem ne ću da govorim. Utanačen je bio način predaje, prije svega vojničkih objekata, a to admiralu Cagniu kao zastupniku Antante. Ja sam imao ostati na svojem mjestu, što sam otklonio, izjavljujući se jedino pripravnim, da dalje radim, dok ne dođe posebni politički komesar. Medjutim je imao admiral Angelo Notarbartolo da vodi civilnu upravu. Izdao sam jedan proglas na narod u italijanskom i hrvatskom jeziku, koji je potpisao admiral Notarbartolo. To je bio prvi i zadnji proglas u obini jezicima.

Poslije podne istog dana (ili moguće 6?), baš kad smo u Civica Cassa di Risparmio, gdje sam bio jedan od direktora, imali sjednicu došle su prve italijanske trupe kopnene vojske Na »Foru« bilo je veliko oduševljenje. Pjevala su se italijanske patriotske pjesme.

I tu sam čuo po zadnji put u Puli sokolsku himnu, zapjevano od naših vrlih Sokola, a mirno poslušano od svih. Dne 6. je admiral Angelo Notarbartolo sa mnom došao na tvrdjavni komesarijat, gdje sam mu predveo sve činovnike. Kao dosljedni ljudi su nekooj od njih opet molili za promaknuće.

Daljnji su događajli svima poznati. Treba samo da istaknem dan 9. novembra, velik praznik Československe republike, što smo ga svi Italijani i Slavenci slavili u najboljoj harmoniji na velikom vojničkom vježbalištu. Manifestacija bila je impozantna. Govorili su Česi, italijanski pjesnik Sem Benelli i Jugosloven dr. Ivo Zuccon. Sem Benelli iz početka nije htio da govori, jer je padala kiša. Tvrdio je, da on može da govori samo kad »plamti sunce zlatno«. Konacno je udovoljio našim molbama. On je bio poslije dodjeljen civilnom komesarijatu, gdje je vršio povjerljivu službu. Poslije nekoliko dana ja sam se sasvim povukao.

Izostavio sam mnoge epizode, zanimljive i značajne. Nisam spomenuo sve ličnosti.

Ali da ne bude zamjere sa nikakve strane, moram još jedamut da naglasim, da sam iznio samo ono, što sam isam doživio i gdje sam direktno sudjelovao. Bilo je mnogo drugih, koji su radili na drugim krajevima i u drugim odborima, za koje do danas još ništa ne znam.

DR. MIRKO VRATOVIĆ.

NARODNOSNA STRUKTURA NOVE ČEHOSLOVAČKE

Prág, 8. novembra. ČTK javlja: Prema podatcima državnog statističkog ureda u Pragu, Českoslovačka je ustupila Madžarskoj 11.632 četvorna kilometra, 1.026.903 stanovnika. Od toga broja 208.611 su Slovaci i Česi, 35.250 Rusi, 13.481 Nijemci, 587.558 Madžari, 51.579 Židovi, 15.547 stanovnika pripadaju različitim drugim narodnostima, a 34.468 su stranci. Od slovačkoga teritorija ustupljeno je 10.303 četvorna kilometra sa 653.670 stanovnika. Od toga broja otpada na Slovake i Čehe 272.145, na Ruse 1.825, na Nijemce 8.947, na Madžare 503.980, na Židove 26.151, na ostale narodnosti 14.617 i na stranca 26.005 U Podkarpatskoj Rusiji ustupljeno je 1.523 četvorna kilometra s 163.233 stanovnika. Od toga broja 16.466 su Slovaci i Česi, 33.435 Rusi, 4.534 Nijemci, 63.578 Madžari 25.427 Židovi, 930 stanovnika pripadaju ostalim narodnostima, a 8.063 su stranci. U Slovačkoj je prije arbitraže u Beču živjelo 571.088 Madžara. Poslije arbitraže odluke u Beču u Slovačkoj ih ostalo je još 56.008. U Podkarpatskoj Rusiji od 109.472 sad ih ima samo 25.294 Madžara.

ČEŠKE I SLOVAČKE MANJINE U STRANIM DRŽAVAMA

Broj čeških i slovačkih manjina u susjednim državama osjetljivo se povećavao uslijed povećanja novih granica. U Njemačkoj živeće od sada preko 750.000 Čeha i Slovaka, a Poljskoj preko 180.000 a u Madžarskoj 398.000, ako se uzme u obzir da u današnjoj Madžarskoj živi samo toliko Slovaka, koliko priznaje madžarska statistika (104.000), dok bi s Rusima ta broj prešao 436.000. No i ove će se brojke svakako mijenjati zbog selenja Čeha i Slovaka, koja su već uslijedila. Treba voditi računa i o općinama kao i o naravnim kretanjima pučanstva, kako se manifestiralo posljednjih godina.

Velike ukrajinske manifestacije u Lavovu, Przemislu i ostalim gradovima Galicije izvrle su se u krvave demonstracije, pa su poljske vlasti uhapsile mnogo ukrajinskih prvaka koji traže autonomiju Ukrajine.



Strogo statistična bilanca

„Ljubljanski zvon“ o Čermeljevi demografski študiji

»Ljubljanski zvon« (štev. 9-10 1938) prinaša tole poročilo o demografski študiji dr. Lave Čermelje »Slovinci in Hrvatje pod Italijo«.

Ob dvajsetletni odrednji Italijanov Juljske Krajine in sožitja Slovanov z Italijani v povojnih mejah nove Italije prihaja ta knjižica kot vestna, strogo statistična bilanca tega sožitja, sloneča na zgozlj italijanskih podatkih in na nekaterih prejšnjih Čermeljevih in Silbarjevih spisih o tem predmetu. Jedro razprave je izraženo na str. 86 kot zaključek prvih treh poglavij o gibanju prebivalstva v Tržaški, Gorški, Puljski in Reški pokrajini: »Demografsko gibanje v slovenskih in hrvaških občinah Istre in Juljske Krajine sploh na kratko lahko označimo kot beg z dežele in iz dežele. Pri tem pa ne gre, kakor nekateri nam poučeni in tendenciozni pisci trdijo, samo za bolj ali manj prisiljeno izseljevanje inteligence, temveč za pravo množestveno gibanje—podeželskega kmetijskega ljudstva, ki ga fašistična Italija sistematično in programatično izseljuje in nadomešča z italijanskimi elementi v dosego etniške bonifikacije dežele. Trditve, da Italija kmetjsko ljudstvo izseljuje, je morda malo prebuda in bi bilo bolje, če se reče, da ustvarja pogoje, ki mnoge silijo, da se izseljujejo. Ti pogojni niso zmerom gospodarski, prav često so čustveni. Najvažnejši nagib za izseljevanje v Jugoslavijo je bila vselej tudi pri kmetu ljubezen do lastnega jezika.

Juljska Krajina je pokazala že pred vojno, zlasti glede jezika, precej pestro lice. Po vojni se je pestrost marsikdo zelo povečala, največ na škodo slovenskega prebivalstva. V Čermeljevem spisu se precej jasno izrazilo uspešni asimilacije neitalijanskega prebivalstva, ki jo je nova Italija prinesla za čeno svojih prvih, najvišjih, najnujnejših nalog v novih pokrajinah. V »Pogovorih z Mussolinijem«, je Emil Ludvig zabeležil tudi izjavo današnjega načelnika italijanske vlade, da je manjšinsko vprašanje nerešljivo. Kljub temu se v Italiji že dvajset let neprestano in vneto rešuje v duhu najvišje ideje o enotni državi, v smislu popolne asimilacije. O židih so v Italiji šele po tujih virih in bolj iz političnega maščevanja končno ugotovili, da se Židje ne dajo asimilirati in jih je zato treba izločiti iz narodnega telesa. Slovinci pa so že pred svetovno vojno zlasti po severnih in zapadnih mejah dokazovali, da so iz mehkega testa, ki se zlahka prilagodi vsakršnim tujim oblikam, ki ga tuje države brez težave po svoje presrejuje in si ga popolnoma prilijčejo. Tako so tudi Juljski Slovinci našli milost v rimskih očeh. Kot Arizel so vrili v se, da se rimska kri pomeša z njihovo, da svojo prevec soglasniško govorico nadomestijo z zvočnešjo rimsko in postanejo zanesljivi glasniki novega rimskega imperija.

Vsaka narodna manjšina je za državo trn v peti. Posebno živo čuti to danes Češkoslovaška, ki ima toliko trnov, da ji iz njih pleto že trnjeve venec na glavo. Slovenska manjšina v Italiji pa ni trn v peti — to bi lahko bile kvečjemu slovenske občine v pokrajini Campobasso — polmilijska slovenska manjšina je nekakšen trn v glavi, na najboljčutljivejšem mestu, na pragu ne prav trdnj zaprtih vzhodnih vrat Italije. Tak trn mora po italijanski državni teoriji brez sledu izginiti. V italijanski sta-

tistikah ga je bilo l. 1921. Se videti, a že l. 1931. je docela izgini; seveda tudi v uradnem šteju iz l. 1936. ni več sledu o njem. To kaže tudi Čermeljeva razprava, ki prinaša številke do Slovincih in Hrvatih kot jezikovni skupini le do l. 1921. Takrat so italijanski uradniki našli 385.676 Slovanov, vstevši beneške Slovence, dočim so Slovinci sami mislili, da jih je pol milijuna. Poslej se ti Slovinci ne štejejo več Baje so se vsi prepородili v čiste Italijane in uživajo vse pravice in dobroto pravih Italijanov. Ako bi Čehi tako rešili vprašanje sudetskih Nemcev, bi čez par dni najbrže prisostvovali defiliranju nemške vojske skozi Prago in Brno.

Manjšine so seveda raznovrstne, gosposke in bešaške, z zastombo in brez zastombe.

Če odbijemo jezikovno statistiko, ki je v Čermeljevem spisu po silni nepopolni, nam ostali podatki nudijo precej jasno in vsestransko sliko ne le o slovenskem, temveč tudi o italijanskem in furlanskem prebivalstvu Juljske Krajine. Iz izvedeno število prebivalstva od l. 1869. do l. 1936. iz diazgramov se poučimo o starosti, spolu in civilnem stanju. Razvidnice ponazorujejo prirastek ali zmanjšek prebivalstva. Piščence razlage spretno luščijo iz številsk skrivnosti, ki jim neposvečenec ne more tako brzo do živega Govorec o padanju rojstev na Tržaškem pravi: »Odkar vlada v Italiji fašistični režim, število rojstev stalno pada in na tem niso prav nič izpremenili vsi vladni ukrepi, o katerih so poročali tudi naši listi. Podobni ukrepi so ostali brez uspešni tudi že za časa rimskih imperatorjev. S kvantitativnim padcem prirodne rabe prebivalstva pa gre v Italiji vzporedno tudi kvalitativno poslabšanje, kajti fizično in moralno manj vredno prebivalstvo južnih pokrajin se neprimerno laže množijo kakor sorazmerno boljše prebivalstvo severnih pokrajin. Italija se postopoma, in sicer v čim dalje hitrejšem tempu »pomeriodonalizuje« (Str. 7-8). To zveni kakor očitek jn obtožba, kakor bi bila vlada kriva, da prebivalstvo pada. V resnici pa v Italiji še ni bilo vlade, ki bi ji bilo naraščanje prebivalstva tako pri srcu kakor današnji. Prav sedani režim je v svoji skrbi za matere, dojenice in naraščajočo prebivalstvo, brez števila prvovrstnih naprav za izboljšanje rodu in varstvo mladine. Vendar si vlada ne zatiska očii pred splošnim evropskim poljavom padanja rojstev, ki najhujše kaže Francozo, Italijo pa mnogo manj kakor razne druge države. Vlada priznava, da ni še popolnoma uspešla in da sama brez vsestranske sodelovanja prebivalstva sploh ne more uspeti. Obeta pa, da bo svojo skrb še povečala in nadanje rojstev vztrajno pobijala, ker sodi, da je Italija za velike naloge, ki jo čakaio v svetu, še zmerom preredit naseljena. Pred zasebno Besenije ko so bile sanje o imperiju še v populu in se še ni prav vedelo, kam se razbrste, je bilo mogoče brati italijanske razprave, ki so poudarjale, da je Jugoslavija v primeri s svojim prirodnim bogastvom vse premalo naseljena.

Na trdnem temelju številsk sklepa Čermelje, »da je plodovitost avtohtonega prebivalstva, ki je zlasti na deželi po večini slovenske, večja, kakor bi sledilo iz podatkov za prisotno prebivalstvo« (str. 8). A

tudi to je jalova tolažba, kajti iz številke je tudi razvidno.

»da domače prebivalstvo, predvsem slovensko, zapuša domače občine in se izseljuje.

na njegovo mesto pa da prihaja tuj element ki ne krije samo po izseljavanju domačega prebivalstva nastalo vrzel, temveč to celo nadkriljuje« (str. 8). Ali je izseljavanje naših ljudi vselej nujno, na to je težko odgovoriti. Poznamo primere, ko so slovenski kmetije iz goriske okolice prodali svoje lepe kmetije in odšli v Jugoslavijo, čez nekaj let pa so se iztreznjeni vrnili, navadno ne več na svojo nekdanjo kmetijo. Borba za obstanek je pač trda povod. Če so v spodnji tržaški okolici v zadnjih letih Roian, Sv. Ana in Sv. Ivan izgubili svoji prvotni pretežno slovenski značaj, ne moremo tega pripisovati izseljevanju Slovencev, temveč to je povzročilo naseljevanje prebivalstva iz porušeneza dela Starega mesta in Stare mitnice. Višje sile so bile na delu tudi v Postojni, ki kaže izredno velik prirastek prebivalstva, a nima več slovenske večine (str. 14). Pisatelj pristavlja: »Ostale slovenske občine, ki so ohranile svoje poljedelsko lice, kjub relativno visoki plodovitosti ne izkazujejo sicer nobenega napredovanja v številu prebivalstva, zato pa imajo še vedno svoj narodni značaj«. In vprašuje: »Vprašanje je sedaj, kako se bodo upirale sistematični kolonizaciji na italijanskih družinah iz Karnije in drugih predelov severne Italije, ki se izvaja v zadnjem času v velikem obsegu.«

Prav malo ugodneje so ugotovite za Gorško pokrajino. A tudi tu: »Z edmo izjemo Gorice ne izkazuje nobena občina v vojnih letih stalno razdovanje« (str. 21). Tu se je demografska nasleženost opazila že pred vojno. Ali je upravičena? Čermelje sklepa: »Gorška pokrajina« je obsojena na stagnacijo prebivalstva in je izpostavljena pomernemu, tudi sistematičnemu prebrevanju njegove strukture v narodnem pletju« (str. 24).

V Puljski pokrajini je plodovitost večja kakor drugod. Najzarižeje povečanje prebivalstva, za izkazuje Reška pokrajina. Zaradi pomanjkanja uradnih podatkov so Slovinci Videnske pokrajine manj obirno obdelani: nazadovanje je tudi tu precej občutno. Kratko, a prečedno je opisana Zadrska pokrajina.

Pisec se zaveda, da tudi z njegovo razpravo statistično gradivo o Slovanih v Italiji še ni izčrpano. Problem se mu zdi tako obsežen in važen, da bi mu morali posvetiti več pažnje in skrbi: »Veliko delo še čaka tu spretno roko in bistro glavo« (str. 43). Mislim, da bi se za to snov težko dobila med Slovinci spretnelja, zato mu ne kaže nič drugega kakor — nadaljevati.
P.-n.

ČESI O »FLACIUSU«

U posljednjem broju praške »Československo-jihoslovenske revue« nalazi se kraća recenzija »Flaciusa« dr. MiJe Mirkovića.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

PROSLAVA 20 LETNICE DRUŠTVA »JADRAN« V MARIBORU

Društvo »Jadrano« v Mariboru se s polno paro pripravlja, da na dostojen in svečan način proujavi 20 letnico svojega obstoja in delovanja na polju narodnoobrambena in socijalnega udejsovanja.

Leta 1918 in 1919 so v društvo vstopili najboljši naši rojaki iz Primorja. Večina članstva je bila uslužbena v različnih uradih. Društvo je v začetku svojega delovanja takoj razvil svoje udejsovanje za naš problem in je bilo med prvimi organizacijama, ki so se zavzele za naše nezreče kraje. Ob raznih prilikah se je povdajrjalo vedno važnost našega problema. V društvenem delovanju je bilo društvo Jadran vedno na prvem mestu. Zlasti je vedno aktivno sodeloval pevski zbor pri vsaki priložnosti. Jadranova gostovanja v obmejnih krajih še danes podžogajo narodno zavest. Je ni proslave, kjer bi Jadran ne sodeloval. Značilno so bile besede, ki so jih izrekli različni ugledni društveni in javni delavci v Mariboru na račun Jadrana. Posebno važnost je, povdajrjati solski upravitelj in narodno občanin delavec g. M. Vauda, kateri je ob 15 letnici društva napisal »če bi bilo v Mariboru 10 Jadrano, bi naša meja drugade zgleдалa«. Te besede so zlasti v sedanjem trenutku jako važne in značilne.

Da bo dostojno uspeła ta proslava opozarjamo vsa društva, da se pripravijo za prihodnjo pomlad, da nas obiščejo v Mariboru. Zaposli smo tudi za vzorne ugodnosti. Krasnega lega Maribora in jubilej Jadrana mora privabiti v Mariboru mnogo naših rojakov.

Proslava je zamišljena v jako širokem obsegu. Vrši se bo svečan koncert, na katerem se bodo izvajala samo nova dela naših kompozitorjev. Predvsem bodo zastopani naši umetniki iz Maribora. Poleg koncerta se bo vršil tudi slovnostni občini zbor, ter velika narodna veselica s sodelovanjem vseh društev v Mariboru. Izdala se bo tudi spominška revlja pri kateri bodo sodelovali tudi vsi v Mariboru živeči umetniki iz Primorja.

Program prireditelj bo zanimiv in vabimo vse naše rojake, da nas posetijo v Mariboru na proslavi Jadrana.

Obzor.

Iđirjčani v Beogradu

Iđirski kroček v Beogradu vabi vse iđirjčane, prijatelje in znance, da se udeleže družbenega večera z šikrolki in martinovog gosja, ki ga priredi v soboto 12 novembra t. l. ob 8 zvečer v prostorih Slovenske menze — Terazije št. 36 iznad Jugobrazila.

Na svidenje!

IZ OMLADINSKE SEKCIJE »ISTRE«
Omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu ne ču održati usmene novine u subotu 12 XI. jer taj dan započinje kongres. Odhor.

IZ UPRAVE

CUK FRANJO, BEOGRAD. Pretplaćeni ste na naš list od 1 VI 1938. a uplatiti ste ukupno Din. 36.—. Pretplata je podmirena do 1 III 1939.

LORENČIN JOSIP, BEOGRAD. List primato od 1 I 1938. a pretplata Vam je namirena od konca tekuće godine.

IZ ZAPUŠČINE DRA HENRIKA TUME

Prinašamo del zanimivega gradiva iz zapuščine dr. H. Tume. Ta material je pokolnik zbrat morda z namenom, da bi ga v širši in predelani obliki izdal. Objavljujemo ga v isti obliki kot ga je pokolnik pred let napisal in kot takega zapustil. Za svojo znano teorijo o prvotni naseljenosti našega ljudstva se je dr. H. Tuma vztrajno boril toda njegova stremiljenja niso bila priznana.

ADRIJA—GORIŠKO

Goriško je obmejna avstrijska dežela ob Italiji, v kateri se dotikata dve plemeniti furlansko-italijansko in slovensko. Radi etnografske meje proti Italiji prede toraj Goriške odločno v poštevanje. Enako važna je zgodovina Goriške in sosednjih Friulov (držim se imenovanja italijanskega Friuli pl. l.), ker se Italijani, ko utemeljujejo svoje zahtevke na Goriško, sklicujejo posebno radi na zgodovinske naslove.

Geografsko podolje Soče in Nadžee igra že v rimski zgodovini ulogo deželne meje, rimskim gospodstvom proti severu do Alp in na vzhod do ronkov Krasa, je bila prva meja Soča in Kras na nje desnem bregu. Ob morju ustanovilo so Rimljani 182 pred Kr. veliko kolonijo Ogelje (Aquilae) proti bojevitiu Japidom, ki so takrat stanovali po Krasu in Istri, kjer so imeli glavno mesto od Rimljanov imenovano Nesatium. L. 178 pr. Kr. so Rimljani premagali Japide, vzeli Nesatium ter peljali okoli 12.000 vojarskih kolonistov v Istrjo, katere so porazdelili v taborišča največ ob obali od Trsta do Pulja. Vsi ed kolonizacije se je od-

maknila meja Italije proti vzhodu in pozneje, ko so po ponovnih vstajah Japidov Rimljani premagali do cela tudi Japide gorenjega Krasa l. 34 pr. Kr. in zaseli glavno trdnjavo Metulum na Notranjskem, se je meja pomaknila na rob Notranjske proti severu. Ostanki starih rimskih nasipov se dajo razločevati od Vrnike pa do Loža.

Približno to mejo smatra italijanska irenda kot prirodno in zgodovinsko mejo severne Italije. Geografsko tvori podolje Pivke, Unce in Liubljance dejanski ločilo podolje med Alpami in Ilirskim Krasom. V l. II. stoletju po Kr. seglo je rimsko cesarstvo do Donave ter se je naposed ustanovila posebna provinca Ilirija, kateri je meja bila s prva ob gorinavcedni notranjski vojaški črti, pozneje je meja postala nestalna in se je večkrat prelozila. Vedno pa se je vzhodne pokrajine od Soče dočevalo od Italije tako, da pravzaprav Istra ni spadala nikdar v Italijo. V poznih časih vršile so se v meščanskih bojih med sarji odločne bitke na meji Italije to je ob Vipavi in Soči. Poudariti je treba, da Rimljani niso silili v gore, marveč so zasedli po svojih kolonih rodovine ravnine in doline ter po važnih prehodnih podoljih namestili svoja castra in castella (taborišča in gradišča).

Plana dežela Italije segala je pravzaprav do Tilmenta (Tagliamento). Ta reka je bila mejna reka starih Venetov. Do tega je bila dežela obljudena in dobro obdelana, levj bregovi Tilmenta in današnji Friuli pa so bili zasedeni od Karnov; dežela samo močvirna, gozdnata in malo obljudena. Veneti so bili posebno ljudstvo ločeno od Kelto-Karnov po jeziku in vnajo-

sti. Z Rimljanji niso prišli nikdar v konflikt, ampak so se jim takoj pridružili kot zavazniki, ravno vsled kritiska bojevitiu Keltoev. Že leta 79 pred Kr. so Veneti postali rimski meščanje. Bili so že takrat precej kulturni, dočim so Karni-Kelti še bili surovi, barbarški narod. Tudi socijalno so morali biti diferencirani s svojim plemstvom, ker se je tako da razumeti, da so se Veneti hitro romanizirali. Benečanski dialekt, ki vlada na ozemlju nekdanjih Venetov tudi še danes do Tilmenta, je mehak in se popolnoma razlikuje od furlanskega, kateri spada kot poseben jezik med ladinske. Od Tilmenta dalje do Soče in v Predalpah bi toraj prebivali Karni-Kelti, kakor to ugotovljajo rimski geografi še za časa cesarstva. Najzanesljivejši rimski geograf Strabo trdi, da so Karni-Kelti segali do Tilmenta od tod proti zahodu in jugu pa Veneti. Stari Karni so toraj bili naseljeni na onem ozemlju, na katerem danes vlada furlanski jezik. Rimljanji so pri svoji upravi vedno sledili narodnostnim skupinam, radi tega je tudi gotovo, da so ločete Karni in Venete in toraj smatrali le Venete kot Italijane, dočim so Karni tvorili le obmejno pokrajino. Tudi so ustanovili za Karne posebno središče Julium Carnicum današnji Zuglio, ki je bil več med Venecijo in Norikom. Rimska »Carnia« je toraj obsegala današnjo Friulsko in Goriško. Zvezo z Ogeljem so stari Rimljanji vzdrževali po suhem in po morju. Ogelje je bil glavno pristanišče v severni Adriji. Za Karnijo nam poroča Antoninus, da je bila v nižini močvirna, v gorenjem delu gozdnata, to nam zatrjuje tudi za časa prihoda Longobardov italijanska zgodovinarja Muratori in Manzano. Goriško in sosednja notranjska Kranjska pa sta tvorile vojaško organizirano pokrajino proti Japidom.

A če tudi sprejemamo, da je bila meja Italije proti severovzhodu ob še danes vidni črti po sledovih rimskih nasipov med Vrhniko in Ložem, in toraj obsegala celo današnjo Notranjsko do Kulpe, je ravno poznejša »rodovina ugotovila, da se je Notranjska, Istra in Goriška popolnoma in zdržema ločila od Italije in da je to veljalo do današnjega dne.

Barbarski čete, ki so silile v Italijo po udobnih stanovščih, so silile ravno preko te mejne pokrajine, pretrgale so rimske nasipe ter razrušile rimska taborišča, gradove in kolonije. Leta 452 po Kr. so Huni razorili tako mogočni Ogelje. Preko 100 let na to je meja ob Soči proti Italiji ostala odprta in nezavarovana. Notranjska in Goriška ostala je prag in vrata barbarov za vstop v Italijo, dokler niso leta 569 zasedli furlansko nizko germanski Longobardi ter ustanovili krepko obmejno vojvodino današnje države meje italijanske ob Iđirji oziroma do Nadžee. Še vedno pa so v selem VI. in VII. stoletju utrjena mesta Friulske in Ocelje, morsko obsevanje in lacune imeli zasedena Bizantinci. Tako je Ocelje vzpostavilo bizantinski vojskovodja Narses l. 557 po Kr. in še leta 616 držali so grad Oderzo v Friulih.

Ogelje št. tel je za dobe svojega procvetanja do 600.000 prebivalcev. Zrodil zasedalo se je krlčanstvo. Že l. 64 no Kr. zgodovina konstatira mučevinsko smrt sv. Mohorja. Iz Ocelja se je širilo krlčanstvo po alpskih krajih, dokler se patriarhat v tekmi ni srečal z nadškofjo slovozrača. Pod Bizantinci je se je Ocelje vnojšje razvijalo. Longobardi so se po prihodu držali gradov in mest bol; severnih Friulov, središče obmejne vojvodine je bil Cedad (Clidvale). (Nadaljevanje.)

»Istra« izlazi vsakog tjedna n petak. — Broj na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. rova ulica 48, III. kat. — Tiskar: Stećojlnina

ekovno račun 36.789.—. Pretplata: za cijelu godinu 48.— din., za pola godine 24.— din., za incognito dostroku, za »Istra« i godina — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra«. Makova ulica broj 28a — Za tiskaru odgovornost odgovara IVAN STARI, Zvonimirovski Jugoslovenske stampe d. d. Zagreb. Masarykova ul. 28a II broj telefona 67-20. — Za ara Rudolf Poljanović, Zagreb, ulica broj 111.

— Za tiskaru odgovornost odgovara IVAN STARI, Zvonimirovski Jugoslovenske stampe d. d. Zagreb. Masarykova ul. 28a II broj telefona 67-20. — Za ara Rudolf Poljanović, Zagreb, ulica broj 111.